

ЕКОНОМІЧНА ОЦІНКА ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

А.А. Дюк, кандидат економічних наук, доцент

ORCID ID: 0000-0001-6480-0558

Вінницький національний аграрний університет

У статті здійснено оцінку формування соціальної відповідальності в сільськогосподарському підприємстві. Сформовано теоретичне бачення ознак соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств у здійсненні ними виробничої діяльності. Запропоновано визначення соціальної відповідальності як критерію соціальної ефективності виробництва. Визначено напрями і критерії методичних засад оцінки соціальної відповідальності підприємств, щодо яких за основу взято аспекти рівня соціально спрямованих витрат виробництва. Проаналізовано динаміку соціально спрямованих витрат, динаміку зайнятості населення і галузеву структуру виробництва у контексті використання їх в якості індикаторів рівнів соціальної відповідальності. Встановлено економічні ознаки характеру соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств на сучасному етапі їхнього розвитку.

Ключові слова: підприємство, соціальна відповідальність, господарювання, виробнича система, витрати, соціальна ефективність.

Постановка проблеми. Сільськогосподарське підприємство – основний сектор для реалізації економічного потенціалу сільських територій сучасної України. Підприємницькі структури агрогосподарського комплексу завжди були селозберігаючими, залишаються такими дотепер, тому несуть соціальну відповідальність. Питання соціальної відповідальності актуалізується для наукової дискусії і практичного розгляду у зв'язку зі зміною векторів державної соціальної політики на селі. Предметно змінилися відносини в соціально-трудої сфері сільськогосподарських підприємств, підходи до організації праці, а також мотивації підприємців до виконання економічних зобов'язань перед працівниками, сільськими громадами. Виділяються науково-практичні проблеми формування соціальної відповідальності у сільськогосподарському підприємстві.

Сучасне функціонування сільськогосподарських підприємств відповідає капіталістичному способу виробництва. Соціальна ж складова не стоїть як першочергова. Відзначимо, що, наприклад соціально спрямовані витрати, які вважаємо індикатором соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства у виробничій системі, здійснюються за залишковим принципом. Тому поглибленого дослідження потребують економічні параметри формування соціальної відповідальності, а саме: динаміка

соціально спрямованих витрат; динаміка зайнятості і продуктивності праці.

Аналіз актуальних досліджень. Сільськогосподарська підприємницька діяльність вважається для людства однією із найбільш значимих сфер господарювання. Підприємство і соціальна відповідальність невіддільні як в теорії розуміння результативності соціально-економічних відносин, так і у практиці організації виробництва.

Актуальних досліджень, які відповідають проблематиці формування й оцінки соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств досить багато. Фундаментальна їх частина сформована класичними працями А. Сміта [17], Й. Шумпетера [26], Ф. Тейлора [18], А. Файоля [21], П. Друкера [6], Г. Форда [22], А. Шептицького [13], М. Туган-Барановського [20], Долан Е. Дж., Ліндсей Д. [5]. Ними закладено основи розуміння економічних засад підприємницького господарювання; сформульовано управлінські теорії соціально-трудої відносин в організаціях; визначено засади соціальної відповідальності підприємств через механізм мотивації праці.

Наукові основи розвитку підприємства, включаючи сільськогосподарське, з урахуванням соціальної відповідальності розроблені за результатами досліджень М. Маліка [2; 10-12; 16], Ю. Лупенка [15; 16], В. Дієсперова [4], А. Колота [8], Т. Лункіної [8], З. Галушки [3],

О. Шпикуляка [11; 12; 24; 25], В. Нагорного і О. Четверик [14], В. Ткачука [19], О. Зорі [7] та інших.

У працях зазначених вчених закладено теоретико-методичне і аналітичне підґрунтя для дослідження проблем підприємництва, соціальної відповідальності у розвитку сільськогосподарських підприємств. Проте наукові пошуки слід продовжити, і серед малодосліджених виділяється проблема оцінки формування соціальної відповідальності у виробництві.

Метою статті є визначення специфіки формування соціальної відповідальності у сільськогосподарському підприємстві, виробничій системі підприємств шляхом економічної оцінки динаміки соціально спрямованих витрат, зайнятості і продуктивності праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємництво – це вид людської діяльності, яка: за сутністю є господарською; організовується індивідуально або у визначених законодавчо структурах поєднання праці і капіталу; здійснюється у будь-яких не заборонених законом сферах. Підприємці є суб'єктами соціального, економічного і господарського ринкового процесу, які: беруть на себе зобов'язання з виробництва продукту, надання послуг; вступають в договірні відносини; несуть відповідальність в умовах підприємницького ризику; спрямовують свою діяльність на досягнення цілей, головна з яких – отримання підприємницького прибутку. Як суб'єкти підприємці відзначаються ініціативністю, креативністю, застосуванням інноваційних підходів для забезпечення конкурентоспроможності, продуктивності, максимізації збалансування вигід і витрат у виробництві. Проте на підприємства покладено не лише економічну, а й соціальну відповідальність.

Методичний базис підприємництва, соціальної відповідальності, відмічено Й. Шумпетером [26]. Розглядаючи економічний розвиток через механізм реалізації бізнес-ініціативи у підприємницькій діяльності, науковець усвідомлював її соціальне значення, дію фактора соціальної відповідальності через інноваційне господарювання; пропагуючи інноваційність як головну характеристику підприємництва долучився до еволюції ідей про підприємництво як соціально відповідальну діяльність.

Український економіст М. Туган-Барановський [20] досить близько підійшов до визначення критеріїв формування соціальної відповідальності підприємств – через «поділ народного доходу в капіталістичному господарстві» [20, с. 141–167]. Розглянув

розподіл доходів на предмет оцінки справедливого рівня заробітної плати як критерію соціальної відповідальності підприємства.

Цікавими з практичної точки зору є оцінки соціальної відповідальності у підприємстві, зроблені Г. Фордом [22], який основою формування мотивації до праці визнавав необхідність створення ефективного механізму задоволення соціальних потреб. Але слушно зауважував, що: «Ніколи не буде винайдена система, яка дозволить позбутися необхідності працювати. Так задумано природою. Наші руки й розум не призначені для ледарства. Праця є нашим спокоєм, почуттям власної гідності й спасіння. Робота – зовсім не прокляття, а найбільше благо. Соціальна справедливість у своєму первісному значенні впливає тільки з чесною праці. Людина, яка багато вкладає, повинна багато забирати. Тому у виплаті заробітної плати нема жодної благодійності. Відданий працівник – найкраще, про що може мріяти бізнес. І не варто очікувати, що він робитиме це безконечно довго без належного визнання його внеску» [22, с. 149]. Підприємництво і працю Г. Форд [22] розглядав як основні економічні чинники ефективності господарювання, а соціальну діяльність – як додатковий, але важливий для організації трудових відносин.

На наше переконання, соціалізація бізнесу протягом багатьох століть забезпечила перетворення капіталістичного підприємництва на соціально спрямоване, адже висока конкуренція вимагає посилення соціальної відповідальності у виробничій системі. До того ж сучасні тенденції розвитку сільськогосподарського підприємництва відповідають критеріям залежності від соціальної відповідальності господарюючого суб'єкта. Звідси важливість економічного результату і соціальної діяльності як взаємопов'язаних чинників.

Соціальна відповідальність як явище формується і реалізується на різних рівнях відносин у підприємницькій системі: індивідуальний – керівник, працівник; організаційний господарський – корпоративний, колективний, виробничий, суспільний. Стан або ж рівень соціальної відповідальності залежить від організаційної культури, традицій менеджменту і від розвитку громадянського суспільства. Наприклад, соціальна відповідальність у виробничому аспекті характеризує ставлення підприємців до працівників. Підприємства, які забезпечують вищі соціально спрямовані витрати у сфері господарювання є більш соціально відповідальними. Соціальна відповідальність визначає соціальну конкурентоспроможність, адже формується витратами – впливає на

залученість робочої сили, мотивації господарського розвитку, пов'язані з чинником нематеріального плану.

У свою чергу, соціальна відповідальність вважається критерієм відзначення соціальної орієнтованості бізнесу – соціальної ефективності виробництва. В методичному і прикладному контексті дослідження зазначаємо про соціальну відповідальність як результативну дію підприємства по відношенню до різних учасників господарської діяльності (засновники, наймані працівники, власники земельних часток-паїв – орендодавці), а також відносно сільської території. Склад показників, які доцільно використовувати для оцінки, залежить від статусу суб'єкта, відносно якого оцінюється рівень

соціальної відповідальності. Зазвичай це економічні параметри соціальної результативності виробництва, які забезпечує виробничий сектор – рівні оплати праці, витрат на соціальні заходи (показують наскільки соціально орієнтованою є господарська діяльність підприємства).

Вважаємо, що соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств є базою для формування культури поведінки підприємців, споживачів, представників органів влади. Щодо класичного виробничого підприємства, то необхідно розмежовувати напрями і критерії оцінки особливостей формування соціальної відповідальності (рис. 1).

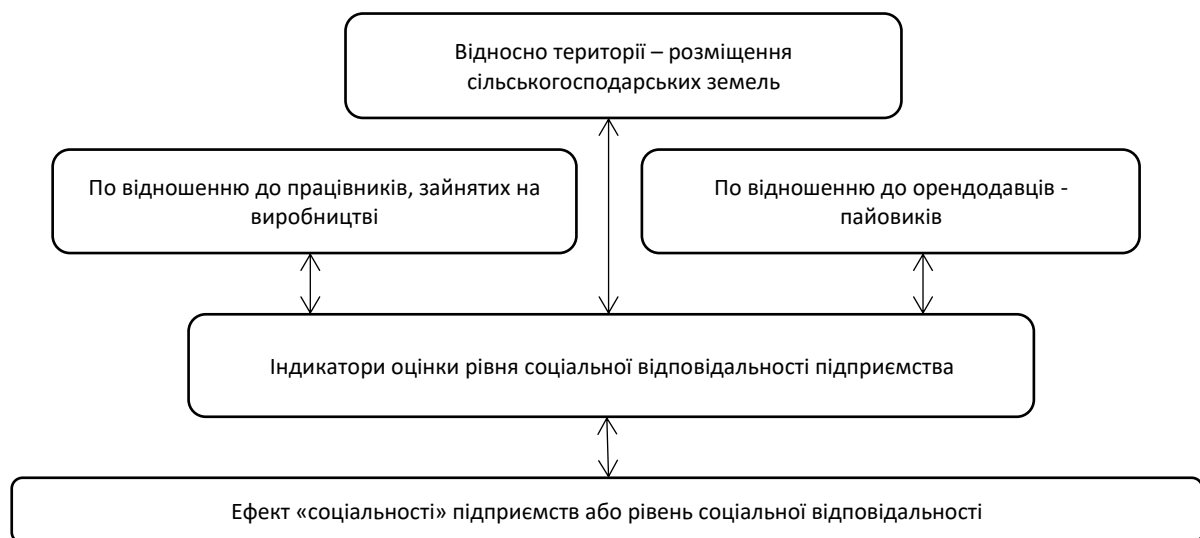

Рис. 1. Напрями і критерії оцінки формування соціальної відповідальності у розвитку підприємств

Джерело: сформовано автором

У сучасних умовах діяльність сільськогосподарських підприємств характеризується безліччю проблем соціально-економічного значення. Реалізація ефективності господарювання залежить від рівня, стану соціальної відповідальності по відношенню до формування мотивації персоналу через оплату праці, витрати на соціальні заходи. Реальність же господарювання відзначається особливостями соціальної відповідальності підприємця щодо мотивації працівників, зайнятих на виробництві. Це питання стосується вартості, яку підприємці спрямовують на витрати соціально-трудоого характеру – за їх рівнем слід оцінювати аспекти

соціальної відповідальності у виробництві. Тобто соціальну відповідальність сільськогосподарських підприємств доцільно розділити на сектори: один з яких – виробничий: представлений соціально спрямованими витратами у структурі собівартості продукції; забезпечує сферу зайнятості населення і здобутки виробництва.

Безпосередньо оцінка динаміки соціально спрямованих витрат у виробничій системі сільськогосподарських підприємств, тобто витрат на оплату праці (рис. 2) і відрахувань на соціальні заходи (рис. 3) – показує неоднозначну або ж різноспрямовану тенденцію.

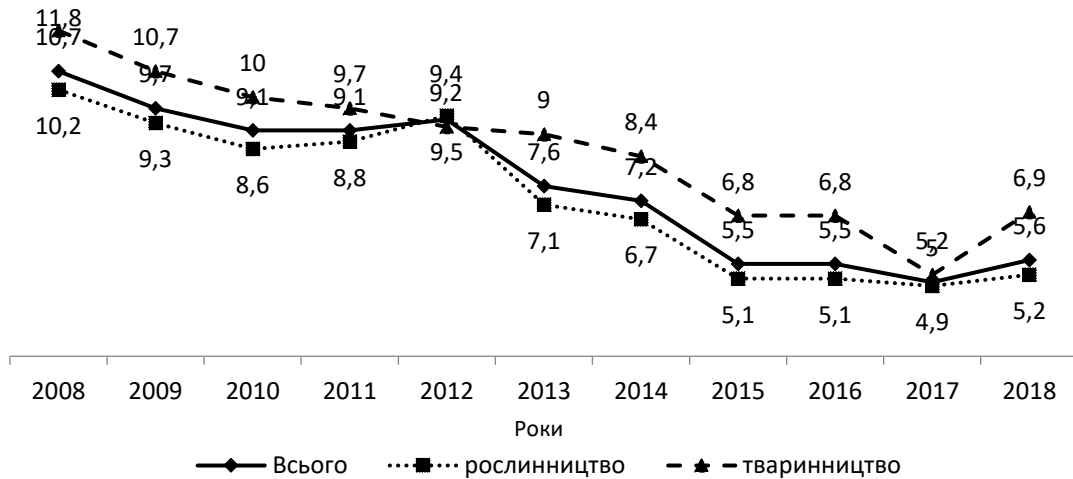

Рис. 2. Динаміка частки (%) оплати праці у витратах виробництва сільськогосподарських підприємств України

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

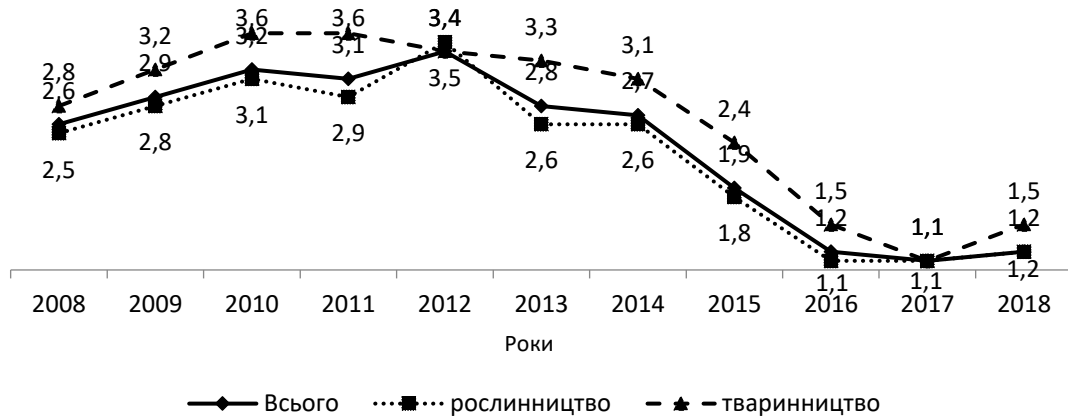

Рис. 3. Динаміка частки (%) відрахувань на соціальні заходи у витратах виробництва сільськогосподарських підприємств України

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України

Особливо така неоднозначність підсумкової характеристики соціальної відповідальності у виробництві спостерігається по галузях. Витрати соціального спрямування за часткою у собівартості продукції є надзвичайно низькими, хоча відносно різкого зниження у 2017 р. за підсумками 2018 р. намітилося деяке зростання (див. рис. 2 і 3). За цими двома показниками, взятими для економічної оцінки, можна зробити попередній висновок про те, що: соціальна відповідальність у виробничій системі перебуває у прямій залежності від ситуації на ринку сільськогосподарської праці; відповідає рівню техніко-технологічного оснащення підприємства.

Формування соціальної відповідальності в сільськогосподарському підприємстві залежить від забезпечення обсягу зайнятості

населення (табл. 1), галузевої структури виробництва і продуктивності праці (табл. 2).

Сьогодні ситуація із забезпеченням зайнятості населення в сільськогосподарському підприємстві, зокрема соціально відповідальна діяльність зі створення додаткових робочих місць, перебуває у прямій залежності від кон'юнктури агропродовольчого ринку. По факту (див. табл. 1) спостерігаємо деяке устabilнення чисельності зайнятих у сільському господарстві. Відповідно можемо зазначити, що сільськогосподарські підприємці – наймачі персоналу задовольняють свої кон'юнктурні позиції на ринку наявним рівнем соціальної відповідальності відносно створення умов для зайнятості населення.

Таблиця 1

Динаміка зайнятості населення за основними видами економічної діяльності в Україні

Види діяльності	Кількість зайнятого населення, тис. осіб					Кількість найманих працівників, тис. осіб				
	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Усього	18073,3	16443,2	16276,9	16156,4	16360,9	6078,0	5778,1	5713,9	5714,6	5808,6
Сільське, лісове та рибне господарство	3091,4	2870,6	2866,5	2860,7	2937,6	591,3	569,4	583,4	558,1	540,5
Промисловість	2898,2	2573,9	2494,8	2440,6	2426,0	2363,0	2241,4	2168,4	2142,6	2092,0
Будівництво	746,4	642,1	644,5	644,3	665,3	276,4	239,2	241,7	251,9	266,1
	% до загального підсумку					% до загального підсумку				
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Сільське, лісове та рибне господарство	17,1	17,5	17,6	17,7	18,0	9,7	9,9	10,2	9,8	9,3
Промисловість	16,1	15,7	15,3	15,1	14,8	38,9	38,8	38,0	37,5	36,0
Будівництво	4,1	3,9	4,0	4,0	4,1	4,5	4,1	4,2	4,4	4,6

Джерело: взято галузі «створювальної» діяльності. Побудовано за даними Державної служби статистики України: Статистичний збірник «Сільське господарство України».

Виробничий аспект соціальної відповідальності можна також розглядати через оцінку вектора диверсифікації. Вітчизняні вчені, зокрема В. Ткачук [19] зазначає, що: «Диверсифікація діяльності розширює потенційні ресурсні можливості аграрних підприємств вирішувати соціальні проблеми: безробіття – за рахунок створення додаткових робочих місць; бідності населення – підвищуючи його доходи; низького рівня життя – підвищення соціально-побутових умов, створення та утримання закладів соціальної інфраструктури, благоустроєм прилеглих до підприємств територій, а також завдяки активній участі в суспільному житті та фінансуванню державних і місцевих соціальних програм» [19]. Додамо, що диверсифікація, поліпшення структури виробництва підвищує

соціальну відповідальність, яка несе позитивні іміджеві посилення здатності забезпечити конкурентоспроможність підприємства на ринку. Аспекти диверсифікації у формуванні соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств в Україні мають різнонаправлене значення. Потрібно наголосити на обернено-негативному впливі цього процесу за сучасним станом соціальної відповідальності, адже підприємства оптимізують виробництво для максимальної його капіталізації. Стрімке поширення отримали найбільш ліквідні, високомаржинальні культури, а у тваринництві – продукти зі швидким оборотом капіталу (табл. 2), що характеризує здобутки соціальної відповідальності сільськогосподарських підприємств у вимірі продуктивності праці.

Таблиця 2

Групування регіонів (областей) України за часткою виробництва продукції за галузями (рослинництво, тваринництво) у постійних цінах 2010 року

Рік	Продукція сільського господарства		Продукція рослинництва		Продукція тваринництва	
	Кількість областей з часткою понад 50%, од.	їх сумарна частка у загальному виробництві, %	Кількість областей з часткою понад 50%, од.	їх сумарна частка у загальному виробництві, %	Кількість областей з часткою понад 50%, од.	їх сумарна частка у загальному виробництві, %
2016	17	50,9	17	55,3	4	18,0
2017	17	49,6	17	53,6	4	18,7
2018	17	51,7	17	55,7	4	20,0

Джерело: Побудовано за даними Державної служби статистики України: Статистичний збірник «Сільське господарство України».

На наше переконання – диверсифікація виробництва у сільськогосподарських підприємствах є тим механізмом, який здатен забезпечити додаткові робочі місця або ж сприяє їх скороченню. Зокрема, структура валової

продукції (табл. 2) підтверджує тезу про те, що сьогодні виробники прагнуть максимізувати доходи через розвиток менш трудомістких галузей, а отже – зменшити число зайнятих у господарстві.

На основі проведеного аналізу економічних показників характеристики соціальної відповідальності в сільськогосподарському підприємстві пропонуємо розширити методичну базу таких досліджень за рахунок концепції вигід і витрат [1]. Ця концепція використовується у сфері проектного аналізу, оцінки ефективності регуляторних актів, але може бути застосована для визначення соціальної відповідальності підприємств. Пріоритетність застосування концепції вигід і витрат базуємо на тому, що: здійснюючи соціальні витрати у виробництві, сільськогосподарські підприємці здобувають економічну вигоду отримуючи доходи від продажу продукції; підвищуючи соціальні витрати підсилюють мотивацію персоналу до праці і тим самим сприяють гарантії взаємної вигоди; отримують додаткові можливості для виконання селозберігаючої місії.

Соціально-економічні засади розвитку підприємства на селі потрібно розглядати у фокусі особливостей сільського розвитку, який наприклад в аграрному виробництві тісно пов'язаний з чинником природного початку. Наприклад, сільськогосподарські підприємства, а якщо дивитися ширше – сільськогосподарські товаровиробники – залучені як до безпосередньо господарської діяльності в аграрному виробництві, так і до процесів соціально-економічного забезпечення розвитку сільських

територій. Тобто виконують дуже важливу соціально-економічну роль як сектор зайнятості, створення додаткового продукту, здійснюючи функції охорони і збереження сільського навколишнього середовища тощо. Цим самим вони вбудовані в соціально-економічну модель життя і господарювання на селі як продуктивна сила, соціальні агенти, носії соціальної функції.

Висновки. Вважаємо, що соціальна відповідальність у сільськогосподарському підприємстві, зокрема у виробничій системі підприємств, має свою особливу специфіку, яка носить характер усталеного соціально-економічного мінімалізму. Індикативний вимір частки витрат на оплату праці, відрахувань на соціальні заходи, обсяг зайнятості, вказують на різноспрямовану тенденцію формування соціальної ефективності господарювання. Конструкція виробничо-господарської системи господарювання підприємств вибудовується у контексті розвитку капіталістичної моделі, при якій соціальна складова задовольняється за залишковим принципом, виробництво не диверсифіковане. Тому, особливо в умовах бідності селян, стагнації розвитку сільських територій, загальної демотивації жити і працювати на селі – високий, зростаючий рівень соціальних виробничих витрат – це важлива умова в цілому для збереження села в сучасному його вигляді.

Список використаних джерел:

1. Аналіз вигід і витрат : практ. посіб. / Секретаріат Ради Скарбниці Канади; пер. з англ. С. Соколик ; наук. ред. пер. О. Кілієвич. К. : Основи, 2000. 175 с.
2. Внутрігосподарські організаційно-економічні механізми забезпечення прибутковості сільськогосподарських підприємств: методичні рекомендації. / П.Т. Саблук, М.Й. Малік, Ю.С. Коваленко та ін. К.: ІАЕ УААН. 2003. 204 с.
3. Галушка З.І. Інституціоналізація соціальної відповідальності бізнесу: механізми становлення. *Наукові праці Донецького національного технічного університету*. Сер. : Економічна. 2014. № 1. С. 90-98.
4. Дієсперов В.С. Еволюція сільськогосподарських підприємств. К.: ННЦ ІАЕ, 2013. 290 с.
5. Долан Э., Линдсей Д. Рынок: микроэкономическая модель. СПб.: Дело, 1992. 496 с.
6. Друкер Питер. Практика менеджмента. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015. 299 с.
7. Зоря О.П. Управління розвитком аграрних підприємств в умовах інституційних трансформацій: монографія. Полтава: Астрія, 2019. 321 с.
8. Соціальна відповідальність: теорія і практика розвитку: монографія / [А.М. Колот, О.А. Грішнова та ін.]; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А.М. Колота. К.: КНЕУ, 2012. 501 с.
9. Лункіна Т. І. Особливості оцінки рівня соціальної відповідальності аграрного сектора. *Інфраструктура ринку: електронний науково-практичний журнал*. 2017. Вип. 14. С. 34-38.
10. Малік М.Й. Мотивація виробничої діяльності в аграрній сфері економіки. *Методологія і організація*. К.: ІАЕ, 1995. 177 с.
11. Малік М.Й., Мамчур В.А., Шпикуляк О.Г. Інституціональне середовище та формування соціальної відповідальності аграрних підприємств. *Економіка АПК*. 2017. №12. с. 5-13.
12. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г. Кадровий потенціал аграрних підприємств: управлінський аспект: монографія. К.: ННЦ "ІАЕ", 2005. 370 с.
13. Маринович М. Митрополит Андрій Шептицький і принцип «позитивної суми» / передм. Адріана Сливогоцького. Львів: Видавництво Старого Лева, 2019. 248 с.
14. Нагорний В.В., Четверик О.В. Роль соціальної відповідальності в розвитку аграрного бізнесу. *Науковий вісник НУБіП України*. Серія «Економіка, аграрний менеджмент, бізнес». 2018. Вип. 290. С. 209-219.
15. Розвиток економіки сільського господарства України в 2011-2015 рр.: наукова доповідь / Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Гадзало Я.М., Лупенко Ю.О., Пугачов М.І. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка. К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. 546 с.

16. Розвиток підприємництва і кооперації: інституціональний аспект: моногр. / [Лупенко Ю.О., Малік М.Й., Заяць В.М. та інші]. К.: ННЦ «ІАЕ», 2016. 430 с.
17. Сміт Адам. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. О. Васильєв, М. Межевікіна, А. Малівський. К.: Наш формат, 2018. 736 с.
18. Тейлор Фредерик Уинслоу. Научная организация труда. /Предисл. П.М. Керженцева; пер. с англ. А.И. Зак и Б.Я. М.: 1924. 292 с.
19. Ткачук В. Соціальний вектор розвитку диверсифікаційних процесів в аграрних підприємствах. *Аграрна економіка*. 2014. Т7. №1 – 2. С. 93-96.
20. Туган-Барановський, М.І. Політична економія : курс популярний. К.: Наукова думка, 1994. 264 с.
21. Файоль А. Общее и промышленное управление / Пер. Б.В. Бабина-Кореня. М.: ЦИТ, 1923. 122 с.
22. Форд Генрі. Моє життя та робота / пер. з англ. Уляни Джаман. Київ: Наш Формат, 2016. 344 с.
23. Шебаніна О. В., Кормишкін Ю. А. Сучасна парадигма інноваційного розвитку аграрного підприємництва. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2019. Вип. 3. DOI: 10.31521/2313-092X/2019-3(103).
24. Шпикуляк О.Г., Воскобійник Ю.П., Овсянніков О.В. та ін. Витрати та ефективність виробництва продукції в сільськогосподарських підприємствах (моніторинг) / За ред. О.Г. Шпикуляка, Ю.П. Воскобійника, О.В. Овсяннікова. К., 2007. 294 с.
25. Шпикуляк О.Г. Кадровий потенціал та його формування в аграрних підприємствах. *Економіка АПК*. 2004. №1. С. 155 – 159.
26. Шумпетер Й.А. Теорія економічного розвитку: дослідження прибутків, капіталу, кредиту, відсотка та економічного циклу. [Текст] / Й.А. Шумпетер, пер. [з англ.] Василя Старка. К.: Києво-Могилянська академія, 2011. 242 с.

Дюк А.А. Экономическая оценка формирования социальной ответственности в сельскохозяйственном предпринимательстве

В статье осуществлена оценка формирования социальной ответственности в сельскохозяйственном предпринимательстве. Сформировано теоретическое видение признаков социальной ответственности сельскохозяйственных предприятий в осуществлении ими производственной деятельности. Предложено определение социальной ответственности в качестве критерия социальной эффективности производства. Определены направления и критерии методических основ оценки социальной ответственности предприятий, в отношении которых за основу взяты аспекты уровня социально направленных расходов производства. Проанализированы динамика социально направленных расходов, динамика занятости населения и отраслевая структура производства в контексте использования их в качестве индикаторов уровней социальной ответственности. Установлены экономические признаки характера социальной ответственности сельскохозяйственных предприятий на современном этапе их развития.

Ключевые слова: предпринимательство, социальная ответственность, хозяйствование, производственная система, расходы, социальная эффективность.

Diuk A. Economic assessment of social liability formation in agricultural enterprise

The article assesses the formation of social responsibility in agricultural enterprise. The theoretical vision of the signs of social responsibility of agricultural enterprises in carrying out their production activity is formed. The definition of social responsibility as a criterion of social production efficiency is proposed. The directions and criteria of the methodological foundations of the assessment of enterprises' social responsibility in relation to which aspects of the level of socially directed production costs are determined. The dynamics of socially directed expenditures, the dynamics of employment and the sectoral structure of production in the context of their use as indicators of levels of social responsibility are analyzed. The economic features of the character of social responsibility of agricultural enterprises at the present stage of their development are established.

Keywords: entrepreneurship, social responsibility, management, production system, costs, social efficiency.